

Maruta Latkovska: «Vuordam ir lels spāks, tys kai guņteņa var aizdegt ari cytu ļaužu sirsnenis»

Jana Skrivļa-Čevere

Ar sovīm leļajīm paleigīm – unuku Markusu, unuceitē Karlu ī Moniku

Dūmojams, ka na vīnam viņ, pasaverūt iz ituo roksta apakšviersrokstu, rassīs nūjausma, kas itūreiz ir muns sarunu bīdrys. Nui, tei ir Maruta Latkovska. Viļūnīte, tūstorp Viļānu pīl-sātys Gūda pīlsūne. Labi zynoma kai žurnaliste ī ilggadeja žurnala «Katōļu Dzeive» redaktore. Sajāmuse treis «Boņukus» – par žurnalu «Katōļu Dzeive» ī specbolvu Boņuka izskotā par Kārļa Skalbis puorsokys «Kačeīša patmalis» puorlykumu latgaliski, vēl vīnu Boņuku par juos myuža īguļdejumu Latgolys kulturviesturis atteisteibā. Jau nu stu-deju laika Latvejīs Universitatis Filolo-gejis fakultatis Žurnalistikys nūdaļā jei Vaļsts bibliotekā kū pošā ir vaira dabuo-juse zynuot par latgališu literaturys ī presīs viesturi, deļtuo ari aizastuojuse par latgališu volūdu ī juos vierteibom. Aizrauteigs cylvāks, kurs, lai kaidu dorbu dareitu, īgulda jīmā vysu sevi – ī laiku, ī sirdi.

Maruta ar meitu Agnesi – P. Gleizdāna grafika. Agnese filmā «Cylvāka bārns» atveiduoja Pau-lineitis lūmu.

«Unuceite» (2018)

Mes vysī ejam nu bierneibys. Kaidys ir jiusu vyssyltuokuos bārnu dīnu atmi-nis – tuos «šaltenis, kurys nūzībsnej ceļā», kai saceits jiusu naleluos gruoma-tenis «Unuceite» apakšviersrokstā?

– Lai gon asu žurnalista profesejai pī-dareigs cylvāks, vystik gara raksteišona nav muna stypruo puse. Vaira ī patics rak-steņus sarunuot ī dabuot nu cytu cylvāku. A itei mozuo gruomateņa, kai es smeļūtīs soku, ka tī ir muni «kūpuotī roksti», dīnys gaismu īraudzeja partū, ka cyts munā vītā pa vysaidim rokstu galenim izsvaideituos pīzeimis vīnkuorši nikod nabyutu variejs salaseit. Tī ir nadaudz nu munys bierneibys, nu aizaraušonys ar teijātera spieleišonu – suokumā skolā, vāluok universitatis stu-dentu pošdarbeibys kolektivā. Vēļ tī ir hu-mora gabaleni nu kasdīnys dzeivis ī puor-dūmys par myusu volūdys lītom. Vys-

beidzūt tī ir ari sakasneiši nu duorza dzei-vis. A ka runojam par bierneibu, tod juoat-zeist, ka nav munā dzeivē bejs ni syltuokys stidzenis, ni gaišuoka ceļa, kai tys, kurs vad nu Viļānu, puori Maltys upei, pa meža ceļu iz babenis ī dzeda sātu (niu viņ sātys vītu) Ūgrinīkūs.

«Katōļu Dzeive» (1989–2014)

Laikam gon tei pyrmuo līta ī dorbs, ar kū saistotēs, ir «Katōļu Dzeive». Kas ir tuos līty, roksti, nūtykumi, kas paly-kuši atmiņā vysvaira nu ituo jiusu dzei-vis pūsma?

– Kai rūžukrūnī savārtuos zeileitis tī ir cylvāki, kuri mums raksteja. Kotra ar se-niora treisūšū rūku saraksteituo viestuleite tyka puorskaiteita ī sagatavuota publicie-šonai. Rokstūšajim ļaudim, kurim padū-mejis laikā presīs izdavumūs vītys naatsa-roda, tei beja sova veida tribine, tei beja īspieja ari Latgolys jaunajim ļaudim, kuri gribēja raksteit, vareiba tū dareit.

Bārni ī mozbārni ir myusu turpnyuo-jums. Taišni nu jūs ī myusu īlyktuo jīmūs sovā ziņā ir atkareigs, cik garai vēl latga-lišu volūda byus dzeiva. Kai jius redzit, kas byutu tī «muojisdorbi», tys aizdavums, kas juopaveic myusim kai vacuokim, vac-vacuokim, školuojuojim, sabīdreibai kū-pumā, kab latgaliskuo identitate veiduotūs ī nūsaturātu myusu dīnuos ī palyktu mon-tuojumā ari paaudzem iz prīšku?

– «Unuceitē» ir teksteņš «Kai izdzeivuot latgališam?!» Pa munam, tys ir zynuot sovu dzymdynuotuoju, ari tuoleimuokūs seņču lobūs stostuos ī paturēt pruoatā švakūs. Nu jūs ī vysa pasauļa vuiceitīs da siermu motu ī «siermys buorzdzys», ī vēl garai piec tuo... Koč kū nu sovu gora montu īdūt bārnim. Īsēt tū gryudeņu, viņ tod, koč piec garu godu, var gaideit kaida asneņa. Mama maņ bierneibā īvuiceja Fraņča Trasuna fabulu «Zeps ī peipe», Jura Pabierža «Skūpū veci».

Paļdis jai! Ar fabulu pi Solaveča tod nū-peļneju divejis kuleitis kompetu. Tei beja muna pyrmuo publiskuo runa. Ar laiku sa-protu, ka runuotajam ī dzīduotajam vuordam ir lels spāks, ka tei ī taida breineiga cylvāka bārnām dūta guņteņa, kura var aizdegt ari cytu ļaužu sirsnenis. [...] Labi mes, latgališi, dzīdim, doncojam, bet ir mums kaidas Ahileja papīds ī, prūti, nu paguojušo godu symta 20. godu skolā navuiceita latgališu rokstu volūda – nakūpta myusu latvīšu tautys ūtruo rokstu tradiceja...

Biedeigi ir tys, ka ari izdareitū ī īveiktū mes namuokom paceļt kai sovu karūgu ī sovlaiceigi aiznest da veikuma lītuotuoju. I dīmžāl izīt, ka bīži viņ struoduojuši asam tukšgaitā. Jau 2015. godā ar Rībeņu nūvoda dūmis atbolstu Rušyuna pogosta zemņiku saimnīceibys «Juri» paspuornē, pīsaistūt vo-lūdņikus ī kartografus, tyka izveiduota karte «Ar Latgolu sirdi». Tī nūsauktys 100 per-soneibys, kurom ir bejuse ryupe par myusu volūdu, paruodeitys vītys, nu kurīnis juos guojušys, paruodeitys ari kartis, kuruos ra-dzama Latgola vysaidūs viesturis laikūs. A kur jei niu – itei karte ī sateikama? Zem-nīku saimnīceibā «Juri» pi tuos saiminīku Lidejis ī Jura kuormu sīnys? Izdaleita vēl dažīm Latgolys kulturviesturis olimpiadis uzvarātuojim, varbyut vēl «Latgaļu sātā» pi Daiņa Mjartāna? I tys ir vyss? A cik dorba ī jīmšonuos tī īlykts!

Tai mes gar ausim asam palaiduši jau paguojušo godsymta deveņdasmytajūs go-dūs sataiseituos Jura Cybuļa ī Lidejis Lei-kumys latgališu ābecis voi lementarus, ari breineigū gruomotu školuojuojim. Asam iz-gaisynuotūši laiku. Ari cylvāki nu Latvejīs izbraukuši. Izlīta iudiņa nasasmeļsi, bet ari rūkys pavysam aplaist nasagrybātu. Deļtuo atlik vīns – vystik dareit vēl, kū kotrys vēl varim īveikt. Zaļš asneņš itūgod ir ari tys, ka 17 Latgolys školuos nūteik bārnu īpa-zeistynuošona ar latgaliskūs rokstu zinei-bom. Ka viņ izadūtu tū nūturēt ari iz prīšku!

«Vasals, Vinnej Pūk!» (2016) ī «Vinnejs Pūks īsarūn Viļānūs» (2018)

Tei, munupruot, ir duovona – spēt sasaprast ar vysaidu paaudžu ļaudim. Vīns nu jiusu interesantuokajim kūp-dorbim ar bārnim nūteikti ī animacejis filmenis «Vasals, Vinnej Pūk!» ī «Vin-nejs Pūks īsarūn Viļānūs». Pastuostit, kai roduos ideja, kai veicēs ar tuos rea-lizaceju ī voi varātu byut gaidams vēl kas itymā žanrā?

– Ideja roduos nu tuo, ka tyvuojuos angļu rakstņika Alana Milna gruomatenis par Vin-neju Pūku izdūšonys 90 godu jubileja. I brei-neigs beja Viļānu Muzykys ī muokslys ško-lys direktoris Intys Breņcis atbolsts itymā sakareibā. Jei kai gudra palāda zam sova spuoma salaseja vysys dorbojūšuos personys ī muni saraksteitī scenareji varēja suokt dzei-vuot... Niu Viļānu Muzykys ī muokslys ško-lys ļaudim ī sovys programys ī tehnologis-kuos īspiejis pošim veiduot multīneitis. Tai ka dūmoju – vyss vēl nūtiks.

«Kačeīša patmalis» (2017)

Vēļ vīns kūpā dareits dorbs – itūreiz jau ar profesionalu muokslīneicu Ievu Jurjāni – ir «Kačeīša patmalis». Kas beja pats interesantuokais, veidojūt itū gruomotu ī voi vīglai beja puornest tek-stu ī nūskaņu nu latvīšu iz latgališu rokstu volūdu? I kas ir tys, kū myusu dīnuos, īspiejams, varātu voi vajadzātu pajimt, saglobuot, pasavuiceit nu ituos puorsokys?

– Asu sevi pīgivuse pi tuos lobuos sa-jiutys, ka maņ pateik puorlikt tekstus lat-galiski. Prīcej kotrys atminis failūs atrotais latgaliskais vuords, kurs myusu dīnuos jau bīži viņ ī aizguojs nabyuteibā. Tei ir kai sasatikšona ar seneju draugu. «Kačeīša pat-malis» ir vīna nu munys bierneibys mei-luokūs puorsoku ī golvonuo juos vuiceiba deļ mane – plota ī gudra sirds.

Kūpā ar muokslīneicu Ievu Jurjāni, sajamūt «Boņuku» par gruomotu «Kačeīša patmalis»

Kai vīns nu lelu paļdis par «Kačeīša patmalem» jiusim nūteikti ir «Boņuka» bolva. Kū tei jiusim nūzeimoj? Kas ir Boņuks kai simbols latgališam?

– Boņuks ir bārns ar gaišu dvēseli. Eists prīcā ī bāduos. Taida ir ari juo bolva, deļ latgališa tei ī svāta līta.

Antuana de Sent-Ekziperī «Mozais priņcs» latgaliski (2018)

Ari ituos gruomotys topšonā jiusim ir bejuse svareiga lūma...

– Tī beju vīna nu literarūs redaktoru. Paļdis Evikai Muizneicai par drūsumu giu-tīs pi taida tulkuojuuma, kas pamatā juodora nu originalvolūdys. Gruomota tyka izdūta ar Rēzeknis Tehnologueju akademiejis, ari Izgleiteibys ī zynuotnis ministrejīs finan-sialu atbolstu ī daudzū vuocu draugu pa-leidzeibu. Ari drukuota jei ī Vuocejā lobā poligrafiskā izpīļdejumā. Eistyn ī lapnumys ī prīca par taidu gruomotu latgaliski.

«Zemis suoļs» (2021)

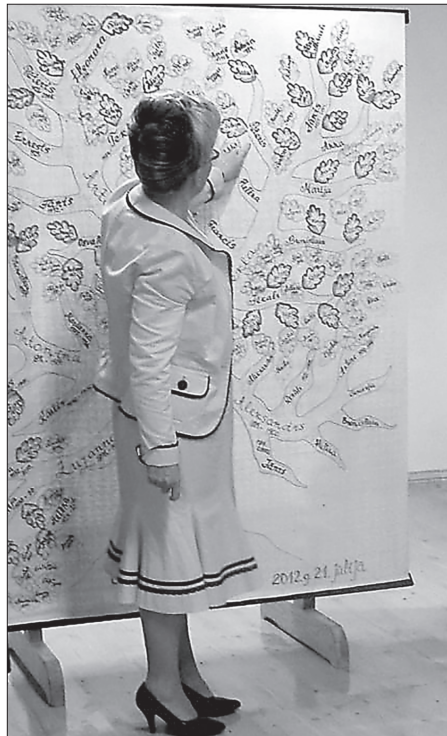
Latvejīs Radejis 1. programā raide-jumā «Kolnasāta» vodot itaida nūsau-kuma rubriku. Mes labi zinim, ka kotrai volūdai «suoļs» ī «ūdzeņa» ir tys, kas jīmā sovaids ī interesants. Jiusu vīna nu aiza-raušonu ir vysaidu ikdīnā, īspiejams, na bīži lītuotu voi pat pīmierstu vuordu ko-lekcioniešona ī daleišonuos ar tim – tū-storp ari augu latgaliskūs nūsaukumu kūpā laseišona nu vysaidu myusu Latgo-lys vītu. Kura puče jiusim pošai vysmī-luokuo ī parkū? I varbyut ari kaidys cyts vuords ir eipaši meils?

– Ar radeju lītom maņ ir senejis saitis. Suočū jau Viļānu vydsškolā, gatavejūt ī ru-nojūt tekstus skolys radiomazglā, tod itys darbeņš sekuoja studeju laikā, vodūt kūp-mītņu radeju. Latgolys radejis laikā pi Valda Labinska tyku īrunuojuse 47 raidejumu cyklu «Volūdys vaicuojuoms». Ar žurnalistu Sergeju Kuzņecovu Latvejīs radejis Latgolys studejā vadejom raidejumu krīvu volūdā runojūšajim «Pogovorim po latgaļski». I es vēl labi pī-miņu nu bierneibys, ka muna Ūgrinīku dzeda draugi staraveri breineigi runuoja latgaliski. Nu ī itūgod maņ ir rubrika «Zemis suoļs». Tai izīt, ka asu eista radejis fane. A par pučem ī augu latgaliskajim vuordenim runojūt, tod tūs maņ ir salaseits puori par trejim symtim. Niu Vaļsts volūdys centra latvīšu volūdys ekspertu komisejis Latgališu ortografejis apakškomisejai asu aizsyutejuse darbeņu, kurā apkūpuoti itī augu latgaliskī nūsaukumi. Viņ cik gars ī kaidys byus jūs ceļš da skaitei-tuoju?!

Par meiluokim augim ī vuordim? Gryuši pasaceit, lai cyti nasasabāduotu...

Patriotisms – taidis skaļš ī reizem, īspiejams, pat «nalīteigi volkuots» vuords. Deļtuo vaicuošu cytim vuordim – kas ir tys veids, kai jius ruodit sovu mīlesteibu iz dzymtū pusi? Kū grybātu nūvielēt skai-teituojuim myusu vaļsts dzimšonys dīnā?

– Maņ beja sapyns munā meža duorza pīkaļneitē ar rūzem izveiduot puču dūbi vaļsts karūga kruosuos. Pyrmais mieginuo-jums naizadeve. Īstateju ryndu ar tymši sor-konom, pa vydu boltuos ī vēl sorkonuos. Pādejuos izaruodeja vuorguokys ī daudzys iznyka. Vystik niu ī pīdzims rysynuojuoms, ka tuos sorkonuos ī boltūs rūžu golūs. Tai ari dzeivē – mums juosaceņš dzeivuot ar ti-ceibu ī cereibu, ka tys, kuo šudiņ navarim īveikt, jau reit voi ari piec kaidys daudz, daudz garuokys laika strēčis – vystik byus sagaidams ī izdorams. ▣

Marutys tāvs Pīters Stafeckis ī rakstņika Juoņa Klīdzēja, piec kura taida pošā nūsaukuma dorba režisors Juoņs Streičs veiduojs filmys «Cylvāka bārns» scenareju, bruolāns. Attālā – Maruta pi rakstņika Juoņa Klīdzēja kupluo dzymtys kūka